

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Показано вплив державно-приватного партнерства на соціально-економічний розвиток регіонів. Досліджено механізм партнерської системи взаємодій між регіональною владою та бізнес-структурами. Визначено чинники, які позитивно впливають на підвищення ефективності співпраці та обґрунтовано перспективні форми функціонування державно-приватного партнерства в умовах активізації інноваційних відносин на сучасному етапі розвитку суспільства.

Ключові слова: соціальна відповідальність бізнесу, форми взаємодії, структура регіональної політики, партнерські відносини влади і бізнесу, державно-приватне партнерство.

A. L. BERZHANIR

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

THE ROLE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGIONS

The influence of public-private partnerships for social and economic development of the regions in the implementation of projects aimed at economic growth and improve people's lives. It is shown that the improvement of partnership and the formation of new structures in the economic system in today's economy provides attracting private investment, the development of social infrastructure, improving social standards of society. The mechanism affiliate of interactions between regional authorities and businesses whose purpose is to ensure their interests. These factors have a positive impact on improving the efficiency of cooperation and operation substantiates promising forms of public-private partnerships in innovation enhance relations at the present stage of development of society.

Key words: corporate social responsibility, forms of interaction, the structure of regional policy, forms of business support, partnership of government and business, public-private partnerships.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах становлення та розвитку ринкових відносин актуальною є співпраця держави та приватних бізнес-структур, однією із моделей якої є державно-приватне партнерство (ДПП). В багатьох країнах уже накопичений чималий досвід його ефективного функціонування, що дозволяє вирішувати значні соціальні та економічні проблеми шляхом об'єднання ресурсів державного та приватного секторів.

Удосконалення механізму ДПП і формування нових структур в економічній системі в сучасних умовах забезпечує залучення в економіку приватних інвестицій, розвиток соціальної інфраструктури, підвищення соціальних стандартів суспільства тощо.

Особливу значущість державно-приватне партнерство має на регіональному рівні, де реалізуються конкретні проекти соціально-економічного розвитку, спрямовані на розвиток економіки та покращення життя людей. Тому важливо досліджувати та удосконалювати механізми та форми дієвої співпраці влади та капіталу.

Складність питань, пов'язаних з функціонуванням ДПП на сучасному етапі обумовлена невисоким рівнем економічного розвитку країни, фінансово-економічною кризою та низкою інших проблем економічного, політичного та соціального характеру. У зв'язку з цим перед економічною наукою постає необхідність всебічного теоретико-методологічного аналізу ситуації, що склалася у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку державно-приватного партнерства в сучасній економіці і його ролі у формуванні ефективної конкурентноспроможної економічної системи країни постійно знаходяться в полі зору багатьох вчених-економістів.

Сутність державно-приватного партнерства, його роль та вплив на становлення взаємодії бізнесу і влади досліджували зарубіжні науковці Л. Абалкін, П. Боуф, В. Варнавський, Дж. Кейнс, Р. Коуз, В. Михеєв, С. Перегудов, П. Самуельсон, М. Фрідмен, Ф. Шамхалов, В. Якунін, Є. Ясін та інші.

У вітчизняній економічній науці дослідженням державно-приватного партнерства та його впливу на процеси модернізації економіки займалися А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Данилишин, Б. Кваснюк, П. Леоненко, М. Туріянська, В. Тарасевич, А. Чухно, Л. Федулова, С. Юрій та інші.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Проте, недостатньо вивчені механізми функціонування державно-приватного партнерства та взаємодія місцевих органів влади з підприємцями. Потребують детального аналізу питання оптимізації інституційних перетворень як одного з найважливіших чинників раціоналізації взаємодії між державою та бізнесом на регіональному рівні.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ролі державно-приватного партнерства у соціально-економічному розвитку регіонів, обґрунтування перспективних форм його функціонування в умовах активізації інноваційних відносин на сучасному етапі розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Подальший розвиток економіки, необхідність підвищення соціальної відповідальності бізнесу є передумовами для впровадження державно-приватного партнерства як ринкового інституту. Воно спрямоване на те, щоб на основі рівноправного співробітництва забезпечити баланс соціально-економічних інтересів різних прошарків суспільства і реальну участь соціальних партнерів у розробці та реалізації соціально-економічної політики.

Державно-приватне партнерство – це система відносин між органом публічної влади (управління) та приватною організацією, у якій останній надається більша роль у плануванні, фінансуванні та реалізації певної послуги для населення, аніж при використанні традиційних процедур співпраці (наприклад, тендеру), і менша, аніж при використанні механізму приватизації. При цьому, захист державних та комунальних інтересів гарантується через інституційні основи, положення нормативних актів та укладених договорів [1].

Деякі українські вчені обґрунтовують широке розуміння ДПП, розглядаючи його як конструктивне співробітництво держави, суб'єктів підприємницької діяльності та громадянських інститутів в економічній, політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільної діяльності для реалізації суспільно значущих проектів на засадах пріоритетності інтересів держави, її політичної підтримки, консолідації ресурсів сторін, ефективного розподілу ризиків між ними, рівноправності й прозорості відносин для забезпечення поступального розвитку суспільства [2].

Аналізуючи особливості становлення співпраці держави та бізнесу на регіональному рівні, насамперед, необхідно виходити з того, що регіон – це не просто частина країни, а підсистема економіки, що володіє особливими природно-кліматичними, суспільно-політичними та соціально-економічними характеристиками. Регіональна політика завжди поєднує елементи, притаманні державній політиці загалом, і особливе, специфічне, те, що має місце в конкретному регіоні. Однак можна констатувати, що далеко не всі регіони повною мірою оволоділи партнерством як інструментом управління розвитком економіки, не оцінили належним чином його можливості з комплексного вирішення соціально-економічних проблем конкретних територій.

Структуру регіональної політики взаємодії держави та бізнесу можна визначити так:

- цілі, які має намір реалізувати держава у взаємодії з бізнесом;
- ефекти, що відображають інтереси держави;

- критерії вибору учасників взаємодії органів влади та бізнесу;
- умови взаємодії держави і бізнес-груп;
- принципи взаємодії держави і бізнесу [3].

Важливим у такій співпраці є те, що різноманітні форми державної підтримки підприємництва (субсидії, дотації, податкові пільги тощо) на регіональному рівні призначені для підвищення привабливості бізнесової діяльності або території за рахунок зниження витрат бізнесу і відповідного збільшення приватних інвестицій. Принципове значення має визначення та погодження інтересів, які стають фундаментом для партнерської діяльності. На сучасному етапі розвитку держави це може бути: створення нових робочих місць, забезпечення населення новими товарами і послугами, розвиток соціальної інфраструктури тощо.

Вплив держави на бізнес для формування прогресивної структури регіональної економіки отримав реалізацію в сучасних державних програмах. У 2010 році Указом Президента України „Про заходи щодо визначення і реалізації проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку” визначені стратегічні напрямки, під час реалізації яких може бути використано принцип державно-приватного партнерства: „Доступне житло” (будівництво доступного житла), „Нове життя” (нова якість охорони материнства та дитинства), „Чисте місто” (система комплексів з переробки твердих побутових відходів), „Якісна вода” (забезпечення населення якісною питною водою), „Відкритий світ” (створення інформаційно-комунікаційної освітньої мережі національного рівня на базі технологій радіозв’язку четвертого покоління), „Місто майбутнього” (формування стратегічного плану та системи проектів розвитку міста) та інші [4].

В умовах становлення державно-приватного партнерства домінуючою має бути партнерська система взаємодій з такими принципами:

- обміном ресурсами як основою взаємин. Бізнес отримує „особливі умови” (звільнення від регіональних податків та інші пільги) і доступ до додаткових економічних ресурсів (дешеві кредити, участь у державних програмах тощо), а представники влади можуть розраховувати на фінансування бізнесом програм соціального та економічного розвитку регіону, на участь регіонального бізнесу в реалізації пріоритетних національних проектів;
- ефективністю бізнесу як умовою консенсусу бізнесу і влади. Неефективний бізнес не може входити в модель партнерських відносин;
- спільною розробкою комплексних програм соціального та економічного розвитку регіону. Бізнес на самому початку свого функціонування в регіоні повинен чітко усвідомлювати стратегічні цілі і завдання розвитку регіону для формування ефективних моделей ведення бізнесу.

Важливе значення у взаємодії органів влади та бізнесу на рівні регіону має інститут соціальної відповідальності бізнесу. У реальній дійсності відбувається активне формування стійких соціально прийнятних стандартів поведінки бізнес-структур у напрямку соціальної відповідальності, які підтримуються органами влади і самоврядування. При цьому саме на місцевому рівні особливого значення набуває необхідність врахування інтересів влади, бізнесу і населення.

Однією з найсерйозніших проблем подальшого позитивного розвитку таких взаємин є недостатня розробка інструментальних форм взаємодії суб’єктів економічного простору регіону (центральної влади та бізнес-суб’єктів). В сучасних умовах основним інструментом узгодження інтересів є угоди про принципи взаємодії. Метою таких угод є встановлення партнерських відносин влади і підприємств та підвищення соціальної відповідальності бізнесу. Предметом угод є заходи, спрямовані на досягнення балансу інтересів, взаємної зацікавленості сторін та інформаційної відкритості (наприклад, публічне оголошення рейтингу якості взаємодії приватних компаній і влади, який дозволить компаніям позиціонувати себе як соціально-відповідальних, а регіональній владі – оцінювати рівень взаємодії з бізнесом).

Бізнес, який діє в різних регіонах країни, є неоднорідним за багатьма істотними характеристиками: потенціалом, рівнем розвитку конкурентного середовища, ступенем залежності від дій органів державної влади, відповідності перспективним векторам розвитку економіки тощо. Тому економічне зростання в регіоні відбувається нерівномірно – виділяються точки зростання, здатні ініціювати позитивний ефект розвитку у

широкому спектру сегментів економіки. Такі точки з'являються як результат і спонтанного розвитку бізнесу, і цілеспрямованого вибору і підтримки державою. Тому найважливішим імперативом регіональної політики стає відмова від пристосування до існуючої структури бізнесу і перехід до її активної трансформації в бажаному напрямку. У зв'язку з цим перед органами державної влади ставиться завдання підтримки сформованих фірм і корпорацій та визначення і інституційного оформлення перспективних підприємницьких структур.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, держава, поставивши перед собою завдання поступального економічного розвитку, повинна здійснювати діяльність, спрямовану на створення чітких механізмів співпраці з бізнесом. Соціально-економічна політика в регіонах на основі державно-приватного партнерства реалізовується за допомогою взаємопов'язаних дій державних та регіональних органів влади. Передусім, необхідна систематична підтримка бізнесу, що реалізує конкурентні переваги території. Також важливим є сприяння розвитку перспективних видів бізнесу, який функціонує в регіоні.

Усе це забезпечить подолання нерівномірностей у соціальному розвитку окремих регіонів та гармонізацію економічних інтересів різноманітних суб'єктів господарської діяльності. Створення ефективної системи правових та інституціональних умов для розвитку державно-приватного партнерства на рівні регіонів стане основою для вирішення багатьох соціальних проблем в державі.

Література

1. Данилишин Б.М. Аналіз регуляторного впливу при впровадженні Закону України „Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні” // Департамент інвестиційної та інноваційної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article/system>.
2. Павлюк К. В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави / К. В. Павлюк, С. М. Павлюк // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 48.
3. Рисин И.Е., Тращевский Ю.И. Содержание региональной политики взаимодействия государства и бизнеса / И.Е. Рисин, Ю.И. Тращевский // Вестник ВГУ. Экономика и управление. – 2004. – № 1. – С. 56.
4. Указ Президента України „Про заходи щодо визначення і реалізації проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку” від 8.09.2010 року №895/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

References

1. Danylyshyn B.M. Analiz rehuliatornoho vplyvu pry vprovadzhenni Zakonu Ukrainy "Pro zahalni zasady rozvytku derzhavno-privatnoho partnerstva v Ukraini" // Departament investytsiinoi ta innovatsiinoi diialnosti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article/system>.
2. Pavliuk K. V. Sutnist i rol derzhavno-privatnoho partnerstva v sotsialno-ekonomichnomu rozvytku derzhavy / K. V. Pavliuk, S. M. Pavliuk // Naukovi pratsi KNTU. Ekonomichni nauky. – 2010. – Vyp. 17. – S. 48.
3. Rysyn Y.E., Trashchevskiy Yu.Y. Soderzhanye rehyonalnoi polytyky vzaymodeistvyia hosudarstva y byznesa / Y.E. Rysyn, Yu.Y. Trashchevskiy // Vestnyk VHU. Ekonomyka y upravlenye. – 2004. – № 1. – S. 56.
4. Ukaz Prezydenta Ukrainy „Pro zakhody shchodo vyznachenniai realizatsii proektiv iz priorytetnykh napriamiv sotsialno-ekonomichnoho ta kulturnoho rozvytku” vid 8.09.2010 roku № 895/2010 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Надіслана: 24.07.2013

Надійшла:

Рецензент: д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства, фінансів, обліку і аудиту

Уманського державного педагогічного університету ім. П.Тичини Музиченко А.С.